

Я. І. Эсмантовіч

І. І. Эсмантовіч

канд. гіст. навук, дац.

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны

МЯСЦОВАЕ САМАКІРАВАННЕ І ГРАМАДЗЯНСКАЯ СУПОЛЬНАСЦЬ ЯК НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ФАКТАРЫ ЎСТОЙЛІВАГА РАЗВІЦЦЯ

Нацыянальная стратэгія ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь да 2030 г. вызначыла ў якасці прыярытэтных задач фарміраванне сталай грамадзянскай супольнасці і развіццё мясцовага самакіравання [1]. Складовай часткай інстытутаў грамадзянскай супольнасці на мясцовым узроўні выступае палітычна актыўнае насельніцтва, а мясцовае самакіраванне з'яўляецца неаддзельным элементам ад насельніцтва, грамадзянскай супольнасці і дзяржавы. Менавіта грамадзяне, якія пражываюць на пэўнай тэрыторыі, маюць рэальную магчымасць аператыўна рэагаваць на недахопы ў працы органаў мясцовага самакіравання і ў цесным супрацоўніцтве з апошнімі ў самыя кароткія тэрміны іх ліквідаваць, што патрабуе развіцця грамадзянскай актыўнасці на месцах. Такім чынам, рэалізацыя суб'ектыўнага права грамадзяніна на ўдзел у грамадскіх ініцыятывах звязана са здольнасцю фактычна ўздзейнічаць на ажыццяўленне агульнадзяржаўных спраў.

Механізмы рэалізацыі права грамадзян на грамадскую ініцыятыву забяспечваюць магчымасць уплыву грамадства на дзяржаву. Найбольш ярка гэта праяўляецца на мясцовым узроўні. Гэта права рэалізуецца праз актыўныя дзеянні, накіраваныя,

да прыкладу, на арганізацыю і правядзенне законных публічных мерапрыемстваў (мітынгі, дэманстрацыі, сходы грамадзян), мэтай якіх з'яўляецца вылучэнне грамадскіх ініцыятыў. Так, на сходзе грамадзян можа быць прыняты зварот у органы мясцовага самакіравання, на мітынгу можа быць прызнана неабходнасць выказвання праватворчай ініцыятывы. Ад таго, у якой ступені грамадзяне прымаюць удзел у рэалізацыі мясцовага самакіравання, залежыць штодзённае жыццё мясцовых супольнасцяў. Мясцовае самакіраванне – найбольш набліжаны да штодзённым жыцці ўзровень кіравання, таму мясцовая ўлада можа разглядацца як найважнейшая форма сацыялізацыі грамадзян.

Разам з тым, як паказваюць вынікі даследаванняў, мясцовае самакіраванне ў цяперашні час не выклікае, да прыкладу, энтузіязму ў абсалютнай большасці расейцаў, што праяўляецца як у нізкім узроўні даверу дадзеным інстытуту (32 %), так і ў няверы ў тое, што іх удзел можа неяк паўплываць на працу органаў мясцовага самакіравання нават у тым, што тычыцца прыняцця сацыяльна значных рашэнняў. Усё гэта тлумачыць нізкі ўзровень грамадзянскай актыўнасці па месцы жыхарства, адсутнасць матывацыі да калектыўных салідарных дзеянняў. Адчужэнне насельніцтва ад мясцовага самакіравання робіць актуальным пытанне аб патэнцыяле грамадзянскай актыўнасці ў рамках мясцовых супольнасцяў. Паводле звестак сацыялагічных апытанняў, праведзеных у Рэспубліцы Беларусь, мясцовым органам улады давярае кожны другі жыхар Беларусі [2].

З мэтай пошуку стратэгічных рашэнняў праблем мясцовага самакіравання і развіцця ініцыятывы знізу, стварэння новых механізмаў і формаў дыялогу і ўзаемадзеяння паміж усімі бакамі на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляўся праект ЕС/ПРААН «Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь». Па выніках дыскусій, якія прайшлі ў рамках круглых сталаў, стала відавочным завышанае чаканне насельніцтва ў дачыненні да фінансавай падтрымкі мясцовага развіцця, недахоп ініцыятывы і партнёрства. Эксперты адзначылі: "Усе надзеі ўскладаюцца на ўладу, людзі не хочуць усведамляць уласную адказнасць за паспяховае развіццё сваіх тэрыторый". Разам з тым, выявіліся разнапланавыя магчымасці развіцця грамадзянскай супольнасці: інавацыйныя мадэлі ўзаемадзеяння ўлады, бізнесу і грамадскасці для вырашэння мясцовых ініцыятыў; стварэнне мадэльнай сеткі міні-кластараў аграэкатурызму; падтрымка моладзевых сацыяльна-арыентаваных ініцыятыў і многае іншае.

Развіццю грамадзянскай актыўнасці, удасканаленню дзейнасці органаў мясцовага самакіравання і каардынацыі ўзаемадзеяння паміж імі закліканы спрыяць Савет па ўзаемадзеянні органаў мясцовага самакіравання, створаны пры Савеце Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Павышэнне грамадзянскай актыўнасці насельніцтва і развіццё эфектыўных грамадскіх інстытутаў на мясцовым узроўні з'яўляецца адным з базавых умоў існавання і развіцця, як мясцовага самакіравання, так і грамадзянскай супольнасці.

Разам з тым, у сферы грамадзянскага ўдзелу ў ажыццяўленні мясцовага самакіравання існуюць ўзаемазвязаныя праблемы: з аднаго боку, адсутнасць грамадскай ініцыятывы, жаданняў, уменняў і навыкаў ўдзелу грамадзян у вырашэнні пытанняў мясцовага значэння, з другога боку, недастатковае развіццё эфектыўных механізмаў уплыву насельніцтва на сітуацыю ў мясцовых утварэннях і на дзеянні мясцовых уладаў.

Вынікі сацыялагічных даследаванняў паказваюць, што слабая паўсядзённая актыўнасць грамадзян у публічным жыцці ў значнай ступені з'яўляецца следствам іх "рацыянальнага выбару": калі грамадская актыўнасць не дае матэрыяльных або кар'ерных выгод, то яна выключаецца з іх жыцця. Большасць занята сваёй асноўнай прафесійнай дзейнасцю і бытавымі пытаннямі. Шмат у чым з-за гэтага не атрымліваюць належнага развіцця і прымянення формы грамадскай актыўнасці, якія дзейнічаюць на пастаяннай

аснове: прафсаюзы, ТОСы, ТСЖ, супольнасці па інтарэсах і забяўляльныя аб'яднання. Матывацыя да грамадзянскай актыўнасці, у тым ліку, у вырашэнні пытанняў мясцовага значэння, залежыць ад чаканых вынікаў, наяўнасці рэальных рычагоў уздзеяння на сітуацыю.

Неабходная гатоўнасць мясцовай улады да ўзаемадзеяння і выніковасць такога ўзаемадзеяння. Нягледзячы на адкрытасць органаў мясцовага самакіравання для ўзаемадзеяння з грамадзянскай супольнасцю, неабходна стварэнне адпаведных умоў для актыўнага ўключэння грамадзян у грамадскае жыццё на мясцовым узроўні, у ажыццяўленні мясцовага самакіравання. Для развіцця тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання неабходная фінансавая падтрымка грамадскіх ініцыятыў, пашырэнне паўнамоцтваў мясцовых органаў уплываць на прыняцце ўладных рашэнняў. Мясцовыя супольнасці павінны быць зацікаўлены ў самастойным прыцягненні мэтавых інвестыцый на ажыццяўленне канкрэтных праектаў. Крытэрыямі паспяховага развіцця грамадзянскага грамадства з'яўляецца забеспячэнне агульнадаступнага актыўнага ўдзелу ў працэсе вырашэння мясцовых пытанняў.

Нацыянальная стратэгія сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь да 2030 г. ставіць задачу стварыць паўнаважнасць інфраструктуру грамадзянскіх ініцыятыў; сфарміраваць спрыяльную прававую базу для развіцця ўсіх інстытутаў грамадзянскай супольнасці. Фарміраванне сталай грамадзянскай супольнасці будзе садзейнічаць зніжэнню рызыкі ўзнікнення сацыяльнага канфлікту, забяспечваць грамадскую дыскусію, якая дапаможа знаходзіць кампрамісы паміж поглядамі розных сацыяльных груп пры першачарговай неабходнасці задавальнення агульных патрэбаў дзяржавы і грамадзянскай супольнасці як адзінага цэлага. Стратэгія ўстойлівага развіцця Гомельскай вобласці да 2025 г. сярод мерапрыемстваў устойлівага развіцця прадугледжвае шырокае выкарыстанне практыкі перадачы арганізацыям грамадзянскай супольнасці паўнамоцтваў і рэсурсаў мясцовымі органамі; правядзенне арганізацыямі грамадзянскай супольнасці мэтанакіраванай працы на станаўленне партнёрства суб'ектаў тэрытарыяльнага развіцця шляхам стварэння сеткавых структур, камунікатыўных пляцовак, каардынацыйных цэнтраў; пашырэнне інфармавання насельніцтва аб дзейнасці структур грамадзянскай супольнасці (арганізацый і ініцыятыў) у галіне тэрытарыяльнага развіцця, распаўсюджваць перадавы вопыт, праводзіць Тызень рэгіёнаў [3].

Нягледзячы на заканадаўчае замацаванне формаў рэалізацыі мясцовага самакіравання, падтрымку з боку дзяржавы развіцця сацыяльнай актыўнасці і мясцовых ініцыятыў грамадзян, неабходна актывізаваць прымяненне існуючых формаў і ўкараненне новых, паколькі згуртаванае мясцовае супольнасць з'яўляецца адным з галоўных элементаў сацыяльнай стабільнасці.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Нацыянальная стратэгія ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь да 2030 года [Электронны рэсурс] / URL:<http://www.economy.gov.by/uploads/files/NSUR2030/Natsionalnaja-strategija-ustojchivosotsialno-ekonomicheskogo-razvitija-Respubliki-Belarus-na-period-do-2030-goda.pdf>. – Дата доступу: 28.02.2021.

2. Касьяненка А., Буры В., Трубарова Е. Роль арганізацый грамадзянскай супольнасці ва ўстойлівым развіцці Гомельскай вобласці. – Гомель, 2019. – 32с.

3. Стратэгія ўстойлівага развіцця Гомельскай вобласці да 2025 г. [Электронны рэсурс] // URL: <https://docplayer.ru/45545703-Strategiya-ustoychivogo-razvitiya-gomelskoyoblasti-na-gody-prilozhenie-1.html>. - Дата доступу: 02.11.2020.